

Asia: VN/1347/2021

Arviomuistio oikeudenkäyntikuluista riita-asioissa

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Oikeusministeriölle

Viite: Oikeusministeriön lausuntopyyntö 6.5.2021 (VN/1347/2021)

Lausunto oikeudenkäyntikuluja riita-asioissa koskevasta arviomuistiosta

Oikeusministeriö on pyytänyt Satakunnan käräjäoikeudelta lausuntoa oikeudenkäyntikuluja riita-asioissa koskevasta arviomuistiosta (Selvityksiä ja ohjeita -sarjan julkaisu 2021:6). Lausunnonantajia on pyydetty arvioimaan muistiossa esitellyjä keinoja, niiden vaikuttavuutta ja erilaisia keskinäisriippuvuuksia sekä erikseen esittämään käsityksensä jo kuluvan vaalikauden aikana mahdollisesti toteutettavista toimista. Satakunnan käräjäoikeus on päättänyt antaa seuraavan lausunnon.

Esitellyt keinot ja niiden vaikuttavuus

Esitellyistä keinoista keskeisimpinä oikeudenkäyntikuluriskin pienentämiseen sekä prosessikynnyksen alentamiseen ovat korvattavan vastapuolen tuntiveloituksen rajoittaminen (keino 17), korvattavien oikeudenkäyntikulujen määristä säättäminen (keino 16), oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 1 §:n soveltaminen viran puolesta (keino 14) sekä prosessia koskevat kevennykset vähäisiä vaatimuksia koskeva oikeudenkäyntimenettely (keino 12) ja asian ratkaiseminen pääkäsittelyä toimittamatta (keino 10). Merkitystä yksityiselle henkilölle olisi myös asianajopalveluiden vapauttamisella arvonnlisäverosta (keino 5). Tehokas vaikutus oikeudenkäyntikulujen kasvun pysäyttämiseen ja kulujen alentamiseen olisi myös täyden korvauksen periaatteen lieventämisellä (keino 13), jolloin kuluriski jaettaisiin osapuolien kesken.

Kelpoisuusvaatimusten alentamisella (keino 1) tai koulutusmäärien lisäämisellä (keino 2) ei olisi suurta merkitystä oikeudenkäyntikuluihin ja niiden kasvaneisiin määriin. Näiden keinojen käyttöönoton vaarana olisi kulujen lisääntyminen ammattitaidottomien avustajien toimien takia.

Ennakoitavuuden lisääminen, oikeudenkäyntikuluarvion laatiminen (keino 3), hinnoittelun läpinäkyvyyden (keino 4) ja korvattavien oikeudenkäyntikulujen enimmäismäärän vahvistaminen valmistelussa (keino 18), on käytännössä riita-asioiden käsittelyssä vaikeaa toteuttaa ilman selkeää korvauskattoa.

Vastapuolen kulujen ja kuluriskin arviointia varten erityisesti tuntiveloituksen rajoittaminen ja korvattavien oikeudenkäyntikulujen määrien säätäminen ovat keinoja, joilla vastapuolen kulut ovat arvioitavissa. Lisäksi todistelukustannusten määrillä on merkitystä lopullisiin oikeudenkäyntikuluihin, jotka muodostavat tällä hetkellä uhan oikeusturvan toteutumiseksi. Erityisesti tuntihinnoittelussa on suuria eroja maakuntien ja pääkaupunkiseudun välillä, eikä asiaa vireille laittaessa ole välttämättä tietoa vastapuolen avustajasta ja tämän tuntiveloituksesta. Oikeudenkäyntikulujen määrien säätäminen ja tuntiveloituksen rajoittaminen ovat osaltaan rinnakkaiset keinot, joista toisen saattamisella käytäntöön olisi jo suuri merkitys oikeudenkäyntikuluille sekä kuluriskin arviointiin. Toisaalta pelkän tuntiveloituksen rajoittaminen ei välttämättä vaikuta oikeudenkäyntikuluihin alentavasti.

Oikeudenkäyntimenettelyn uudistamiselle ei ole tarvetta (keino 8). Luomalla uusia kevyempiä prosesseja riita-asioiden ratkaisemiselle (keinot 10 ja 12) on mahdollista vaikuttaa oikeudenkäyntikulujen suureen määrään sekä osaltaan lyhentää oikeudenkäyntien kestoa. Preklusiosäännön lieventäminen (keino 9) saattaisi jopa lisätä kuluja asioiden laajentuessa tarpeettomasti tai ainakin pidentään entisestään oikeudenkäyntien kestoa. Oikeudenkäyntikuluja voidaan säädellä kevyemmin ja vähemmällä puuttumisella kuin säätelemällä asianajopalkkioita (keino 7).

Muiden esiteltyjen keinojen merkitys oikeudenkäyntikuluihin olisi marginaalinen.

Riita-asioiden oikeudenkäyntikulut ovat monessa laajassa riita-asiassa tällä hetkellä kohtuuttomat ja ne vaikuttavat oikeusturvan toteutumiseen. Esitellyistä keinoista mikään keino yksinään ei tule vaikuttamaan merkittävästi oikeudenkäyntikulujen määrään, vaan keinoja tulee ottaa käyttöön useita. Tärkeintä on, että kuluriski ei muodosta estettä viedä asiaansa käräjäoikeuden ratkaistavaksi. Oikeudenkäyntikulujen ennakoitavuus, kulujen määrän vähentäminen sekä kuluriskin pienentäminen erityisesti keinolla 12, 13, 14, 16 ja 17 ovat keinoja, joilla oikeusturvan toteutuminen voidaan tulevaisuudessa taata. Tämän lisäksi myös tuomioistuinlaitoksen resurssien pysyvällä parantamisella on merkitystä oikeusturvan toteutumiseen.

Joka tapauksessa oikeudenkäyntikulujen kasvaminen ja kuluriskin vaikuttaminen oikeusturvan toteutumiseen ovat asioita, joihin tulee pikaisesti puuttua. Tällä hetkellä kuluriski muodostaa suuren esteen oikeusturvan toteutumiseksi ja jokaisen oikeudelle saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä riippumattomassa ja puolueettomassa tuomioistuimessa. Näin ollen pikaisten toimien lisäksi myös arviomuistion ulkopuolelle jätettyjen oikeusavun ja oikeusturvavakuutusten arviointi tulee tehdä pikaisesti.

Tämän vaalikauden aikana mahdollisesti toteutettavissa olevat keinot

Esitellyistä keinoista erityisesti täyden korvauksen periaatteesta luopuminen (keino 13) ja oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 1 §:n soveltaminen viran puolesta (keino 14) voitaisiin ottaa käyttöön nopealla aikataululla. Muiden tehokkaiden keinojen osalta, kuten korvattavien oikeudenkäyntikulujen määrästä säättäminen (keino 16) ja tuntiveloituksen rajoittaminen (keino 17), käyttöönotto vaatii valmistelua, mutta nämä keinot ovat myös toteutettavissa tällä vaalikaudella.

Väyrynen Jorma

Satakunnan kärjäoikeus - Kärjäjätuomari Sanna Anttila